

Roman Goga*

Nadnárodný organizovaný zločin a korupcia – nebezpečenstvá ohrozujúce demokratickú spoločnosť

Úvod

V poslednom období sa na medzinárodnopolitickej scéne stále viac dostáva do popredia otázka boja proti nadnárodnému organizovanému zločinu a korupcii. Tieto dva inštitúty spolu súvisia a navzájom sa ovplyvňujú.

---

* Roman Goga; JUDr., Zastupiteľský úrad Slovenskej republiky v Bukurešti

Stále sa prehľbujúca internacionalizácia a globalizácia paradoxne umožňujú šírenie nadnárodného organizovaného zločinu, pričom tento trend sa stále prehľbuje z dôvodu vytvárania jednotných vnútorných trhov (napr. v EÚ, NAFTA a pod.), ako aj v dôsledku integračných procesov vo východnej Európe (napr. Rusko-bieloruská únia a pod.).

V štátoch Európskej únie a v kandidátskych krajinách sa organizovaný zločin sústredil najmä na obchod s narkotikami a v poslednom období na obchod s ľuďmi a migrantmi, ktorý sa stáva stále viac lukratívnejší pre vyššie zisky a nižšie tresty. Medzi ďalšie oblasti nadnárodného organizovaného zločinu patrí prostitúcia, vydieranie, „pranie špinavých peňazí“, obchod s odcudzenými motorovými vozidlami, ilegálny obchod s ľudskými bytosťami, podvodné kapitálové investície, subvenčné podvody, výroba falšovaných peňazí a falšovaných dokumentov, vykrádanie nákladov kamiónov a lodí, ilegálny obchod so zbraňami a rádioaktívnymi látkami, poisťovacie podvody a pod.

Vedľa kriminálnych organizácií mafiánskeho charakteru sa v Európe zorganizovala a profesionalizovala aj tzv. „domáca“ zločinecká sféra. Podľa vzoru talianskej mafie sa riadi zvláštnymi ochrannými opatreniami, prísnymi konšpiračnými pravidlami, pestuje silnú solidaritu medzi jej členmi a príkaz mlčanlivosti sa stáva posvätný.¹

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že vzniká nová kvalita zločinu. Páchatelia majú možnosť využívať najnovšie poznatky vedy a techniky s cieľom dosiahnutia maximálnych ziskov. Problémom do budúcnosti zostáva skutočnosť, že nadnárodný organizovaný zločin nemá podstatu v tieňovej ekonomike, ale v spôsobe, akým sa prejavuje v inštitucionálnom rámci každého štátu.

Existencia ilegálne existujúcich finančných prostriedkov, ktoré sa používajú na realizáciu zločineckých a podvodných operácií, nevyhnutne vedie k politickej korupcii, k pomalému, ale istému rozkladu inštitúcií každého štátu a v niektorých prípadoch je priamo brzdou reálneho hospodárskeho rozvoja (krajiny bývalého ZSSR, krajiny južnej Ameriky a pod.).

Vzhľadom na pochopenie podstaty a trendov vývoja nadnárodného organizovaného zločinu a korupcie v Európe je nevyhnutné brať do úvahy päť základných faktorov, ktoré ho podporujú:

1. Európsku úniu s jej vlastnými problémami, počnúc jazykovými bariérami a končiac úplne odlišnými vnútroštátnymi právnymi úpravami zakotvujúcimi trestnoprávne inštitúty a sankcie;
2. Východoeurópsky geografický priestor až po Prednú Indiu, ktorý sa ešte nestabilizoval a nevytvoril si vlastné ochranné štruktúry boja proti nemu;
3. Skrytú záplavu medzinárodnej organizovanej kriminality s novými okruhmi činností;

4. Stále narastajúce premiešavanie etník a národnostných skupín v jednotlivých krajinách (problémy cudzincov-migrantov a osôb žiadajúcich o politický azyl);
5. Dynamický rozvoj vedy a techniky a s ním súvisiace organizačné a právne problémy (napr. farebná kopírovacia technika, internet, digitálna technológia a pod.).²

Po politických a spoločenských prevratoch v krajinách bývalého východného bloku a po rozpade bývalého ZSSR a ZFRJ je možné pozorovať expanziu kriminality najskôr v týchto štátoch a neskôr jej tzv. „export“ do stabilizovaných štátov, kde dochádza k rafinovanejším formám zločinu. Liberalizácia politického života, sloboda rozhodovania v ekonomike, liberalizácia práva a otvorenie či pootvorenie hraníc umožňujú slobodu pohybu ľudí a tovaru. Vytvorila sa nová politická a hospodárska realita, ktorú využívajú a zneužívajú aj zločinci. Mnohí z nich majú kontakty najmä vo viacerých štátoch, prostredníctvom ktorých si vymieňajú skúsenosti a praktiky, ktoré neskôr rozvíjajú do obľudných rozmerov. Tieto aktivity vykazujú typické znaky nadnárodného organizovaného zločinu. Ten sa predovšetkým orientuje na prenikanie do legálnych hospodárskych štruktúr a korumpovanie zástupcov hospodárstva, bankovníctva, štátnej správy, justície, polície a pod.

Spoločným menovateľom všetkých zločinov bola, je a bude korupcia, ktorá boj proti nadnárodnému organizovanému zločinu znemožňuje. Boj proti nadnárodnému organizovanému zločinu by nebol efektívny a účelný bez boja proti korupcii. Nadnárodný organizovaný zločin priamo súvisí s korupciou, ktorá je jeho základným stavebným prvkom.

I. Vznik a vývoj nadnárodného organizovaného zločinu v niektorých štátoch sveta

Najstaršie historické poznatky o existencii organizovaného zločinu pochádzajú z Číny počas dynastie Chan (206 pred n. l. – 220 n. l.). V období moci konfucianistov nemohol nikto legálne odporovať jej úradníkom, každý prejav odporu sa považoval za zločin. Takýto proces kiedol k vzniku tajných a ilegálnych štruktúr (napr. *Spoločnosť traja v jednom – Sanbe-Hui*), ktorá sa taktiež nazývala *Trojšpolok* alebo *Triáda*. V tajnom znaku mala trojuholník symbolizujúci základné sily čínskeho kozmu: nebo, zem a človek. Tajnými spoločnosťami boli aj *Velké rodiny*, na čele ktorých stál *Velký brat – Daib-Lo*. Členom tohto spolku sa stal každý, kto absolvoval krvnú prísahu, ktorá obsahovala 36 záväzkov.³

Neskôr bol cieľom tajných spolkov v Číne nielen boj proti mandžuskej dynastii, ale aj proti európskej koloniálnej nadvláde (proti Britom a Francúzom) počas tzv. ópiových vojen v rokoch 1836-1842 a 1856-1860.

V 20. storočí sa politicky orientované tajné spolky zmenili na lupičov a pirátov (napr. šanghajske gangy sa zaoberali obchodom s otrokmi, únosmi, vydieraním, hazardnými hrami, obchodom so zbraňami a vymáhaním peňazí za tzv. ochranu). V dvadsiatych rokoch 20. storočia prevzali tiež obchod s ópium. Utečenci, kriminálne podsvetie a vodcovia tajných bánd sa etablovali v Hongkongu.

V roku 1947 bol generál Kuomintangu Kot Sin Wong poverený, aby reorganizoval roztriešenu frakciu druhej lóže v provincii Kwantung a nasadil ju ako prápor proti Mao Ce-tungovým komunistom. Po víťazstve komunistov v roku 1949 sa vojaci Kuomintangu (vrátane bratov z lóže) stiahli na ostrov Formozu (Taiwan). V Hongkongu operovali mocné tajné spolky (napr. 14 K), ktoré sa vyvinuli z kwantunskej druhej lóže. K boju proti Maovej „červenej ríši“ získali potrebné peniaze z organizovaného zločinu. Neskôr sa spolok 14 K dostal do najostrejšej vojny bánd v histórii Hongkongu s inými miestnymi triádami. Z tejto vojny vzišli tri tajné organizácie: triáda *Sun Yee On* (dnes má 30 000 členov), *Wo Sing Wo* (25 000 členov) a *14 K* (20 000 členov). Rozdelili si medzi sebou okruhy trestnej činnosti: vymáhanie peňazí za ochranu, ilegálne hazardné hry a z toho plynúci obchod s kreditmi (Loan sharking), prostitúciu a obchod s narkotikami. V ďalších rokoch sa organizácia 14 K špecializovala na narkotiká, najmä na heroín, a to aj mimo Ázie, napr. v New Yorku, Veľkej Británii (Soho v Londýne) a v Holandsku (China Town).

Hongkong je dnes najväčšou metropolou zločinu na svete. Sídlí v ňom 50 triád s 80 000 – 100 000 (resp. 300 000) členmi a je dôležitým svetovým finančným strediskom. Nachádza sa tu okolo 30 000 – 100 000 milionárov, medzi ktorými je veľké množstvo šéfov triád a ich vysoko postavených členov. Triády už prekročili klasické okruhy trestnej činnosti, pretože kontrolujú i väznice, ovládajú časť obchodného sveta, sociálnu výstavbu bytov a dosahujú úspechy vo vysokom finančníctve.

Vystahovalectvo Číňanov je celosvetovým problémom, pretože Čínu opúšťajú aj tajné spolky. Začiatkom deväťdesiatych rokov opustilo Čínu až 30-35 miliónov osôb smerom na Taiwan, Hongkong a Macao. Päť až desať miliónov Číňanov žije v ázijských krajinách, Austrálii, Afrike, Európe a Amerike. Problémom je skutočnosť, že všade majú svoje tajné spolky, ktoré sa zaoberajú organizovaným zločinom.

V ďalšej ázijskej krajine, *Japonsku*, sa prvé náznaky organizovaného zločinu objavili začiatkom 17. storočia, keď staré hodnoty vojenskej elity sa-

murajov (rytierskosť a umenie zápasit) postupne stratili svoj význam. Mnohí z nich si nemohli zvyknúť na zmeny v krajine, a preto sa z nich stávali banditi rabujúci dediny a mestá. Ochrana proti banditom sa vyhľadávala u samurajov, ale aj remeselníkov, obchodníkov a robotníkov. Mnohí z nich boli dobrými hercami nazývanými *bakuto*, ktorí ochraňovali mestá – *machi-yakko*, a plnili tak úlohu japonských Robinov Hoodov. A práve tu je potrebné hľadať pôvod inštitútu *Yakuza*. Legendárnou postavou Yakuzy bol majiteľ herne Banzuin no Chobei, ktorý bol v 17. storočí vodcom *machi-yakko* v Ede, dnešnom Tokiu. V tom čase herci (*bakuto*) založili organizáciu so silným vedením, prepracovanou sociálnou štruktúrou, rituálmi a komplexným hodnotovým systémom, ktorý sa zachoval dodnes. Časom si *bakuto* rozdelili okresy medzi jednotlivé herecké skupiny. Medzi nimi dochádzalo k bojom, ktoré viedli k vzniku paramilitaristického systému. *Bakuto* siahali často k teror, finančnému vydieraniu a vedľa hlavných ciest si zriaďovali sídla. Hrávali kartovú hru *hanafunda*, v ktorej boli najhoršími kartami osmička (*ya*), desiatka (*ku*) a trojka (*za*). Tí, čo prehrávali, sa nazývali *Ya-ku-za*, neskôr sa tak označovali celé zločinecké zoskupenia.

Štruktúra skupiny *Yakuza* pripomína rodinu. Hlavou rodiny je *oyabun* (otec a vládca súčasne), ktorý od svojej organizácie, od svojho zástupcu a od svojich členov vyžaduje bezpodmienečnú lojalitu. Noví členovia sa počas prijímacieho obdobia kontrolujú, a ak uspejú, sú prijatí ako fiktívni synovia (*kobun*) a skladajú nasledovnú krvnú prísahu: „Nasledujem ťa otče ohňom a krvou, aj keď moji vlastní rodičia budú hladovať, ináč ma to bude stáť život.“

Život *Yakuzy* určovali tieto pravidlá: 1. Nedotýkať sa manželky iného člena; 2. Neprezradiť tajomstvo organizácie polícii; 3. Do krajnosti chrániť lojalitu voči organizácii a spojenie *oyabun-kobun*. Najťažším trestom za porušenie pravidiel bola smrť, nižším trestom odrezanie jedného článku prsta na ruke. Poznávacím znamením skupiny *Yakuza* bol rituál *jingi* a najmä tetovanie po celom tele, ktoré pretrváva dodnes. Od začiatku 17. storočia do konca 20. storočia bola *Yakuza* verná cisárovi a pravicovej ideológii. Po kapitulácii Japonska v auguste 1945 sa *Yakuza* spojila s japonským fašistickým podzemím a USA skoro zistili, že v Japonsku sa nedá proti nej bojovať. Preto od roku 1948 boli prepustení všetci dôležití aktéri japonského fašizmu a využívalo sa antikomunistické zameranie *Yakuzy*. Z vojnových zločincov, pravých radikálov a skupín *Yakuza* sa podarilo vytvoriť protikomunistickú alianciu.

V Japonsku pomohli financie skupín *Yakuza* vytvoriť najsilnejšiu konzervatívnu moc. Od konca vojny do roku 1990 vykonali pravicoví extrémisti až

27 útokov na politikov. V súčasnosti v Japonsku vyvíja činnosť až 850 pravicových skupín so 120 000 členmi, z ktorých mnohí sú členmi Yakuzy. Počas svojho vývoja Yakuza vybudovala zločinecký monopol, ktorý sa zaoberá najmä hazardnými hrami, obchodom s bielym mäsom, prostitúciou, obchodom so zbraňami a narkotikami (Amphetaminom).

Amphetamin (shabu) vyrábala japonská vláda počas druhej svetovej vojny ako narkotikum pre letcov. Po vojne Yakuza pokračovala v jeho výrobe ilegálne a preniesla výrobu na Taiwan, do Južnej Kórey a Thajska. Yakuza kontroluje časť priemyselnej výroby a angažuje sa na akciovom a kapitálovom trhu, v obchode s nehnuteľnosťami a i. Koncom osemdesiatych rokov sa odhadoval ročný obrat skupín Yakuza od 8-40 mld. USD. Yakuza sa usadila najmä v južnej Ázii, ale zastúpenie má aj na ostatných svetadieloch.⁴ Podľa posledných informácií v januári tohto roku uzavrela Yakuza s ruskou mafiou zmluvu o spolupráci, čím došlo k prerozdeleniu teritórií v Európe.

Na európskom kontinente sa tajné spolky začali vytvárať v *Taliansku* počas francúzskej nadvlády v rokoch 1796-1814, napr. *Carbonaria*. Hierarchická štruktúra tohto spolku bola sedemstupňová. Okolo roku 1820 vznikol spolok *Camorra* na ochranu väzňov pred brutalitou dozorcov. Každý nový väzeň sa mohol stať členom tohto spolku, a ak bol prijatý, bol pod jeho ochranou. V tridsiatych rokoch 19. storočia zakladali väzni tzv. pouličnú Camorru. Jej noví uchádzači pôsobili od troch do šiestich rokov ako novici a za členov boli prijatí až po „učňovskej skúške“, ktorou mohla byť napr. úmyselná vražda. Prijímanie sa dialo rituálnym spôsobom. Pravidlá spolku sa tradovali ústne. Členom nesmel byť napríklad policajt, mohol však byť policajným špiónom. Zrada sa trestala smrťou. Camorristi, ktorí počas „služby“ utrpeli zranenie, alebo sa dožili šesťdesiatich rokov, mali nárok na trvalú podporu.

Štrukturálne sa spolok členil na oddelenia. Na čele bol tzv. *vicario*, jeho poradnými pracovníkmi boli *majstri centrál*. Každé centrum malo svojho účtovníka, ochrancu pokladu, zásobovača, pisára a toho, kto oznamoval členom miesto schôdzok. Camorristi boli vyškolení v krádežiach, lúpežiach, drancovaní, falošných hrách a vydieraní. Po zatknutí mnohých členov v rokoch 1862, 1877, 1885 a neskôr Camorra veľmi zoslabla, ale ešte aj dnes patrí k najmocnejším skupinám organizovaného zločinu v južnom Taliansku.

Slovo *mafia* má veľmi veľa etymologických významov. Do roku 1860, počas vlády Giuseppe Garibaldiho, bol taliansky juh časťou bourbonovskej kráľovskej ríše. Pod cudzou nadvládou sa nacionálne cítiace obyvateľstvo Talianska správalo podľa hesla: *Morte alla Francia, Italia avela* (skratka začiatočných písmen M.A.F.I.A.), čo znamená *Francúzsku smrť, oddych Ta-*

liansku. Iná teória hovorí o palermskom pôvode tohto slova, kde znamená hrdosť, sebavedomie a istotu. V oficiálnej úradnej reči sa objavilo toto slovo až v roku 1838, pričom až koncom 19. storočia dostalo príchut' niečoho zločineckého. Od roku 1865 talianske úrady používali toto slovo pre určitý typ zločinu. Absencia vedomia štátnosti bola nahradzovaná vedomím príslušnosti k rodine, ku klanu. Cieľom mafie od poslednej tretiny 19. storočia už nie sú lúpeže a krádeže, ale získavanie väčšej moci vo vyhradených regiónoch, nezávislosť od štátnej moci a jej zákonov. Mlčanlivosť (*omerta*) sa stala nielen povinnosťou, ale i ctou rodiny. Proti vrahom a iným zločincom nesmú vypovedať ani poškodení, ani iní očití svedkovia.

Od zjednotenia Talianska (po roku 1861) sa do konca 19. storočia vytvorili tri nezávislé kriminálne centrá, ktoré mali značný politický vplyv a hospodársku moc:

- z rôznych klanov na Sicílii vznikla hierarchicky štruktúrovaná *mafia*,
- v Kalábrii boli autonómne klany nazývané *n'grangheta*,
- oblasť Neapola bola v priebehu troch generácií rozdelená medzi rôzne klany organizácie *Camorra*.

Juh Talianska sa stal kolískou organizovaného zločinu. Ochranná colná politika vlády (od roku 1887) podporovala pomocou zahraničného kapitálu industrializáciu severu, na juhu, naopak, viedla táto politika k hospodárskej a finančnej kríze, bankovým a korupčným škandálom. Obchodná vojna s Francúzskom (1888-1896) ešte zhoršila túto situáciu a viedla k drahote a chudobe miestnych poľnohospodárskych robotníkov. Juhotalianske poľnohospodárstvo nemohlo konkurovať dotovanému americkému obilii. Agrárna kríza prehĺbila odstup juhu od ostatného Talianska. Nastala vlna vystahovateľstva (3,6 mil. obyvateľov) do USA, Kanady a Austrálie. Z Kalábie, Sicílie a Neapola sa dostala do zámoria aj mafia, *Camorra* a *n'dragheta*. Počas dvoch svetových vojen fašistické režimy tieto organizované klany temer zlikvidovali. Po porážke fašizmu sa však opäť vrátili späť do Talianska ako kvázi antifašistické a organizovaný zločin sa opäť rýchle rozvíjal.

V USA sa organizovaný zločin vyvíjal v troch etapách. V prvej etape do prvej svetovej vojny existovala veľká prístahovateľská vlna (z Talianska, Ruska, ČLR a pod.), pričom prístahovanci smerovali do veľkomestských chudobných štvrtí, kde sa grupovali do gangov. Napríklad zločinci z Kalábie, Sicílie, Neapola a i. priniesli so sebou aktivity tzv. *Čiernej ruky*. V roku 1907 založili v Chicagu viac tajných spoločenstiev *Bielej ruky* a v roku 1908 spoločenstvo *Unione siciliano* v New Yorku, ktoré sa rozšírilo aj do iných miest a v roku 1917 malo až 40 000 členov vrátane bankárov, štátnych úradníkov, kupliarov a vrahov z povolania.

Druhá etapa spadá do obdobia prohibície (1919-1933), keď sa obchod s alkoholom premiestnil do zločineckého podsvetia. V tomto období dochádzalo k častým stretom medzi zástupcami prohibičného úradu a profesionálne organizovanými gangsterskými skupinami. V tridsiatych rokoch sa dostal na vrchol moci známy Alphonse Capone (Al Capone). Jeho ročný obrat dosahoval viac ako 60 mil. USD.

Tretia etapa nastala po zrušení prohibície a organizované skupiny sa začali špecializovať na obchod s narkotikami, ktorý v podstate trvá dodnes. Americké gangy, najmä americká *Cosa nostra*, nadviazali spoluprácu so skupinou *French Connection*, ktorá dopravovala ópium z Turecka cez Sýriu, južné Francúzsko až do USA. Počas druhej svetovej vojny sa tieto aktivity utlmili, ale v päťdesiatych rokoch nastal opätovný rozmach obchodu s drogami, najmä s heroínom, pričom v šesťdesiatych rokoch sa tento obchod rozšíril na bývalú francúzsku Indočínu.

Neskôr *Cosa nostra* nadviazala spoluprácu so sicílskou *Pizza Connection*, jej ročný obrat dosahoval približne 50 mld. USD. Za prezidenta Ronalda Reagana (1981-1989), ktorý začal aktívny boj najmä s taliansko-americkou *Cosa nostra*, došlo k relatívnemu útlmu. Počas tohto obdobia bolo zatknutých okolo 1000 členov tejto organizácie, ale *La Cosa Nostra* (LCN) zostala najmocnejšou zločineckou organizáciou dodnes. V súčasnosti v USA získavajú značný vplyv aj zločinecké skupiny z bývalého ZSSR, z latinskoamerických a ázijských štátov.

Tento stručný exkurz do histórie niektorých zločineckých skupín ukázal, že organizovaný zločin dokáže majstrovsky využívať politické a spoločenské zvraty najmä v období dočasného oslabenia štátnej moci v jednotlivých krajinách, čím sa stáva mocnejším a štátne štruktúry sa proti nemu dokážu ťažšie brániť.

Medzinárodné nástroje proti nadnárodnému organizovanému zločinu a korupcii

Každý jednotlivý štát v boji proti organizovanému zločinu dospel do štádia, keď sa v boji proti nemu nezaobíde bez efektívnej a aktívnej medzinárodnej účasti.

Prvým medzinárodným globálnym a unifikovaným inštitútom v boji proti nadnárodnému organizovanému zločinu a korupcii sa stal *Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu* a dva protokoly (*Protokol proti obchodu s ľuďmi* a *Protokol proti prevádzaniu migrantov*). Valné zhromaždenie OSN tento dohovor prijalo 15. novembra 2000 s tým, že je otvo-

rený na podpis spolu s protokolmi od 12. decembra 2000 do 12. decembra 2002.

Slovenská republika zatiaľ podpísala Dohovor dňa 14. decembra 2000 s tým, že následne podpíše dva protokoly.

Hlavným orgánom, ktorý bol gestorom podpísania uvedeného Dohovoru spolu s protokolmi, je *Centrum pre prevenciu medzinárodného zločinu (The Centre for International Crime Prevention – CICP)*, ktorý je súčasťou štruktúr OSN na prevenciu proti zločinu, trestné súdnictvo a reformu trestného práva. Je jediným medzinárodným orgánom z normatívnej stránky komplexne sa zaoberajúcim nadnárodným organizovaným zločinom, korupciou a nezákonným obchodovaním s ľudskými bytosťami. V CICP pracuje 25 profesionálnych zamestnancov, ktorí spolupracujú s medzinárodnými a regionálnymi inštitúciami s cieľom výmeny informácií a expertíz. CICP spolupracuje s členskými štátmi na zlepšovaní ich legislatívy, na podpore stabilného a efektívneho trestného systému a v boji proti rastúcemu nadnárodnému organizovanému zločinu.

Centrum zároveň plní unifikačnú funkciu medzinárodných princípov, inštitútov a štandardov v oblasti nezávislosti súdnictva, ochrany svedka, alternatív výkonu trestu, zaobchádzania s odsúdenými, využívania policajných zložiek, vzájomnej právnej pomoci a extradície. Viac ako 100 štátov sveta postupne prijíma spoločné štandardy a normy v oblasti trestného súdnictva s cieľom zjednotiť vnútroštátne právne poriadky v oblasti justície a polície, čo vytvorí spoločný základ na efektívny boj proti nadnárodnému organizovanému zločinu pri rešpektovaní ľudských práv.

Keďže organizovaný zločin má tri základné piliere, ktorými sú korupcia, obchod s ľudskými bytosťami a nadnárodnosť, CICP vypracoval tri globálne programy, ktorých cieľom je podlomiť a oslabiť tieto inštitúty.

Korupcia je komplexný sociálny, politický a ekonomický fenomén. Preto bol vypracovaný *Globálny program proti korupcii*, ktorý je zameraný hlavne na rozvojové a prechodné ekonomiky, s cieľom vypracovania a uplatňovania opatrení proti korupcii a napomáhaniu verejného sektora prijať účinné opatrenia smerujúce k maximálne nožnej transparentnosti správneho procesu.

Prevádzanie migrantov a obchodovanie s ľudskými bytosťami s cieľom prostitúcie a ilegálnej práce sú v súčasnom období dva najrýchlejšie sa rozvíjajúce problémy. Organizované zločinecké skupiny sa postupne preorientávajú z obchodu s narkotikami na tieto dva typy zločinu z dôvodu vysokého zisku a nízkych trestov. Globálny program proti obchodovaniu s ľudskými bytosťami umožní krajinám pôvodu, tranzitu a cieľovým krajinám prijať spoločnú stratégiu a praktické kroky proti obchodovaniu s ľuďmi.

Zločinecké skupiny vytvorili medzinárodné siete, aby využitím sofistikovaných technológií a rozličných modus operandi mohli lepšie vykonávať svoju činnosť. Globálny program proti nadnárodnému organizovanému zločinu zahŕňa posledné trendy a vývoj organizovaných zločineckých skupín a upozorňuje na potenciálne nebezpečenstvá vo svete, ktoré sú objektom organizovaných zločineckých skupín.

CICP v spolupráci s *Inštitútom Spojených národov pre interregionálny zločin a justičný výskum (UNICRI)* realizuje aj výskumnú a vzdelávaciu činnosť, je v neustálom spojení s *Informačnou sieťou Spojených národov pre zločin a justíciu (UNCJIN)*.

V súvislosti s bojom proti nadnárodnému organizovanému zločinu bolo Valným zhromaždením OSN doteraz prijatých 9 rezolúcií: 1. Dohovor Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu; 2. Posilnenie Programu Spojených národov na predchádzanie zločinu a trestné súdnictvo; 3. Boj proti zločineckému zneužitiu informačných technológií; 4. Africký inštitút Spojených národov na predchádzanie zločinu a zaobchádzanie s obvinenými; 5. Medzinárodné právne nástroje proti korupcii; 6. Nadchádzajúci 10. kongres Spojených národov na predchádzanie zločinu a zaobchádzanie s obvinenými; 7. Viedenská deklarácia o zločine a justícii; 8. Prevencia a boj proti korupčným praktikám a nedovolenému prenosu fondov a navrátenie týchto fondov krajinám pôvodu; 9. Medzinárodná spolupráca proti svetovému drogovému problému.

Boj proti korupcii je druhou dôležitou oblasťou, do ktorej sa Slovenská republika aktívne zapojila v rámci medzinárodnej spolupráce. Z globálno-politického hľadiska to vláda Slovenskej republiky transparentne prejavila prijatím *Akčného plánu boja proti korupcii* dňa 20. novembra 2000, ktorý sa týka všetkých oblastí štátnej správy. Slovenská republika sa aktívne zapája do boja proti korupcii aj z medzinárodného normatívneho hľadiska.

Valné zhromaždenie OSN vo svojej rezolúcii č. 3541 z 15. decembra 1975 prvýkrát prijalo úpravu týkajúcu sa korupčných praktík v medzinárodných obchodných transakciách. Neskôr v roku 1996 bola VZ OSN prijatá rezolúcia o korupcii a úplatkárstve v medzinárodných obchodných transakciách, ktorej plnenie členskými štátmi sa pravidelne monitoruje.⁵ Medzitým rôzne medzinárodné organizácie prijali množstvo iných dokumentov, ku ktorým pristúpila aj SR (Správa Medzinárodnej obchodnej komory z roku 1977, Odporúčanie OECD z roku 1994 o úplatkárstve v medzinárodných obchodných transakciách a o daňovej odpočítateľnosti úplatkov pre zahraničných verejných činiteľov z roku 1996). Nesporne najdôležitejším dokumentom OECD je *Dohovor o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzi-*

národných obchodných transakciách, na príprave a podpise ktorého sa podieľala i SR (v roku 1997, ratifikácia 1999). V súčasnosti sa pracovná skupina zaoberá vypracovaním systému monitorovania dodržiavania tohto Dohovoru.

Ďalšími zmluvnými dokumentmi sú *Medziamerický dohovor proti korupcii*, ktorý prijala Organizácia amerických štátov v roku 1996; *Protokol k Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev* s cieľom špecifického zaoberania sa problémom korupcie z roku 1995, prijatý Európskou úniou; *Dohovor proti korupcii* týkajúcej sa úradníkov Európskych spoločenstiev alebo úradníkov členských štátov Európskej únie z roku 1997, prijatý Európskou úniou.

Hlavným orgánom v Európe, zaoberajúcim sa korupciou, je Rada Európy, ktorá v roku 1994 na Malte usporiadala na túto tému 19. konferenciu ministrov spravodlivosti členských štátov Rady Európy. Na základe výsledkov tejto konferencie sa vytvorila *Multidisciplinárna skupina pre korupciu (GMC)*, ktorá je expertnou skupinou zloženou z delegátov členských krajín Rady Európy vrátane SR, pozorovateľov (napr. Austrália, Bielorusko, USA a i.), vládnych organizácií (Európska komisia, OSN, OECD, INTERPOL a i.). Hlavné úlohy GMC sú uvedené v dokumente *Program činnosti proti korupcii*, ktorý obsahuje štyri samostatné kapitoly. Prvé tri kapitoly (A-C) obsahujú rôzne aspekty ústavného, občianskeho, trestného a správneho práva, štvrtá kapitola (D) obsahuje všeobecné tézy týkajúce sa všetkých kapitol. Vzhľadom na plnenie tohto programu sa GMC rozhodla zriadiť tri pracovné skupiny (GMCP rieši otázky trestného práva, GMCA otázky ústavného a správneho práva a GMCC otázky občianskeho práva), ktorých predsedovia, spoločne s predsedom a podpredsedom GMC, tvoria výbor GMC.

V súlade s Programom činnosti bolo hlavnou úlohou GMC vypracovanie jedného alebo viacerých medzinárodných dohovorov proti korupcii. Pôvodná myšlienka vypracovať rámcový dohovor o boji proti korupcii bola nahradená modelom vypracovania tzv. 20 riadiacich princípov boja proti korupcii, ktoré boli schválené ako rezolúcia č. (97) 24 výborom ministrov dňa 6. novembra 1997. Tento postup dosiahol veľmi všeobecnú úroveň, ktorá nenasmerovala k presnej a cielenej interpretácii pojmov. Preto GMC vypracovala komplexný medzinárodnoprávny inštrument pod názvom *Trestnoprávny dohovor o korupcii*, ktorý podpísalo 21 štátov, medzi nimi aj SR. Z hľadiska vnútroštátneho práva SR boli novelou Trestného zákona č. 183 zo 6. júla 1999 okrem ustanovení Dohovoru OECD implementované aj ustanovenia Trestnoprávneho dohovoru. Trestnoprávny dohovor na rozdiel od Dohovoru OECD postihuje pasívne aj aktívne úplatkárstvo a rozoznáva niekoľko kategórií verejných zamestnancov, čím je jeho pôsobnosť obširnejšia.

Činnosť GMC sa zamerala na korupciu aj z pohľadu občianskeho práva. Na základe odpovedí na dotazník, ktorý bol predložený členskými krajinám Rady Európy a krajinám so štatútom pozorovateľa, bola vypracovaná štúdia o vypracovaní medzinárodnoprávného nástroja o občianskoprávných aspektoch boja proti korupcii a v súlade s jej závermi začala v roku 1997 s prácou na návrhu *Občianskoprávneho dohovoru proti korupcii*. Keďže implementácia tohto Dohovoru nepredpokladá legislatívne zmeny zásadnejšieho charakteru, pri jeho vykonávaní v praxi by nemali vzniknúť závažnejšie problémy. Vzhľadom na rozdielne právne systémy členských krajín Rady Európy v oblasti občianskeho práva a najmä občianskoprávneho konania návrh Dohovoru bol koncipovaný ako „non-self executing convention“, čo znamená, že ustanovenia Dohovoru nie sú priamo záväzné, ale každý jeho členský štát je povinný jeho ustanovenia implementovať do svojho vnútroštátneho právneho poriadku. Občianskoprávny dohovor na rozdiel od Trestnoprávneho dohovoru je menej obsiahly, zato však obsahuje definíciu korupcie. Trestnoprávny dohovor definíciu korupcie neobsahuje, ale definuje jednotlivé skutkové podstaty konania, ktoré možno označiť za korupciu. Hlavným účelom Občianskoprávneho dohovoru je poskytnúť obetiam korupcie možnosť obrátiť sa na súd a požadovať náhradu škody. Náhradou škody sa rozumie skutočná škoda, ušlý zisk, ako aj nemateriálna ujma. V tomto Dohovore je pozoruhodná subjektívna lehota na podanie návrhu na náhradu škody spôsobenej korupciou, t. j. 3 roky, pričom objektívna lehota predstavuje 10 rokov. Slovenský Občiansky zákonník však stanovuje vo svojom § 106 dvojročnú subjektívnu lehotu, to znamená, že bude potrebná jeho novelizácia. Okrem iných dôležitých ustanovení sa v Dohovore uvádza tiež povinnosť zmluvných štátov zabezpečiť náležitú ochranu pred neoprávnenými sankciami zamestnancov, ktorí v dobrej viere ohlásia príslušným orgánom svoje podozrenie z korupcie.

Zaujímavým dokumentom, ktorý taktiež vypracovala GMC, je *Modelový kódex správania sa verejného činiteľa*, prijatý Výborom ministrov Rady Európy 11. mája 2000. Ide v podstate o modelový etický kódex, ktorý sa vzťahuje na verejných činiteľov, nie však na členov vlády a sudcov.

Problémom do budúcnosti zostáva skutočnosť, že otázkou nadnárodného organizovaného zločinu, korupcie a obchodovania s ľudskými bytosťami sa zaoberajú viaceré medzinárodné inštitúcie, čím dochádza k vzájomnému prelínaniu pôsobností a právomocí, a tak boj proti týmto fenoménom nemá požadovanú efektivitu a konečný cieľ viac-menej nie je možné dosiahnuť. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že okrem horeuvedených medzinárodnoprávných a politických nástrojov proti nadnárodnému organizovanému zlo-

činu sa v súčasnosti na pôde OSN pracuje na texte návrhu *Dohovoru Spojených národov proti korupcii*. Jedinou výhodou tohto procesu je, že pri vypracúvaní textu tohto dokumentu sa vychádza zo všetkých doteraz prijatých dokumentov. Svedčí o tom aj rezolúcia VZ OSN, prijatá 22. januára 2001 pod č. A/55/593, pod názvom *Efektívne medzinárodnoprávne nástroje proti korupcii*.

Nadnárodný organizovaný zločin a korupcia sú javy, ktoré sa stávajú ohrozením pre demokratickú spoločnosť najmä v krajinách strednej a východnej Európy. Predchádzanie zločinu sa preto stáva stále dôležitejšou metódou boja proti nemu. ■

Poznámky:

1. Nemeč, M.: *Organizovaný zločin. Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní. Naše vojsko, Praha 1995, s. 35.*
2. Stümper, A.: *Kriminalpolizei Zweitausend. Kriminalistik N. 4, Krim. Verlag, Heidelberg, 1991.*
3. Nemeč, M.: *Historie vzniku organizovaného zločinu. Kriminalistický sborník 1999, č. 6, s. 39.*
4. *Tamže.*
5. *Publikácia OSN, č. E. 98III. B.18: Korupcia a integrita zdokonalených systémov v rozvojových krajinách. Pozri aj Council of Europe, European Treaty Series, No. 173.*
7. *Council of Europe, European Treaty Series, No. 174.*

Použitá literatúra:

- Bequart, A.: *Organized Crime: The fifth estate. DC Heat and Co., Lexington 1979.*
- Briggs, Harra D.: *Organized and Unorganized Crime. The Police Chief 1977, No. 7.*
- Casey, Ch. E.: *Organized Crime: Californias Problem and Approach. The Police Chief 1977, No. 9.*
- Daoust, L.: *Organized Crime: A Bibliography. RCMP HO Library Ottawa 1976.*
- Els, S.: *Die Kunst, Vrgangenheit zu bewältigen. Zugleich eine hypotetische Überlegung zur Entstehung organisierter Verbrechensformen. Kriminalistik 1991.*
- Freiberg, K.-Thamm, B. G.-Sielaff, W.: *Das Mafia Syndrom. Organisierte Kriminlatität-Geschiche-Verbrechen-Bekämpfung. Verlag Deutsche Polizeiliteratur GmbH. Hilden/Rhld 1992.*
- *Rezolúcia ECOSOC 1997, č. 22, príloha 1.*
- *Official Gazette of the Council of Europe: Committee of Ministers part-volume, No. V-May 1999, Resolution (99) 5.*
- *Official Journal of the European Communities, No. L 358, 31 December 1998.*

Summary:

Roman Goga: *The Transnational Organized Crime and Corruption – Risks Threatening the Democratic Society*

Crime prevention has become an increasingly popular method of combating organized crime and corruption. Strategies to prevent organized crime may focus on undermining the appeal of criminal groups through schools or the media and boosting efforts to prevent juvenile delinquency, reducing opportunities for criminal gain, such as limiting illegal markets or increasing transparency in public offices to thwart organized crime and corruption. Other tactics include reducing the demand for illicit drugs or sexual services, information campaigns directed at potential trafficking victims, increasing the risks of smuggling through international marking systems and tightening money-laundering laws.

Global strategies to prevent numerous forms of crime worldwide is the main topic of the Center for International Crime Prevention (CICP). A key interest of CICP is elaborating a strategy to thwart criminality as well as innovative ways of combating violence against women, the illicit manufacture and trafficking in explosives and corruption, including its proceeds. CICP's emphasis is on non-punitive ways of preventing crime. Has shown to be cheaper and more effective than traditional measures, such as lengthy prison sentences. These strategies tackle social problems pushing potential criminals to the brink or aim to eliminate the situations and rewards that tempt them. Another major focus of CICP is the prevention of organized crime, which is receiving increased attention in many countries worldwide. Prevention strategies include downplaying the appeal of criminal groups, especially for youth, and eliminating opportunities for gain by introducing measures against corruption and transnational organized crime.

CICP is responsible for crime prevention, criminal justice and criminal law reform. It pays special attention to combating transnational organized crime, corruption and illicit trafficking in human beings. There were nine resolutions relating to CICP adopted by the General Assembly at its 55th session. Resolution No.:

1. A/RES/55/25 – UN Convention against Transnational Organized Crime;
2. A/RES/55/64 – Strengthening of the United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Program, in particular its technical cooperation capacity;
3. A/RES/55/63 – Combating the criminal misuse of information technologies;

4. A/RES/55/62 – UN African Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders;
5. A/RES/55/61 – International legal instrument against corruption;
6. A/RES/55/60 – Follow-up to the 10th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders;
7. A/RES/55/59 – Vienna Declaration on Crime and Justice;
8. A/RES/55/188 – Preventing and combating corrupt practices and illegal transfer of funds and repatriation of such funds to the countries of origin;
9. International cooperation against the world drug problem.

CICP employs about 25 professional staff members. It cooperates with the network of international and regional institutions, allowing for a more comprehensive approach and an exchange of expertise. CICP works with Member States to strengthen the rule of law promote stable and viable criminal justice systems and combat the growing threat of transnational organized crime through better cooperation.

The Center assist countries in the elaboration, ratification and implementation of international criminal law conventions and protocols, such as recently adopted UN Convention against Transnational Organized Crime.

The CICP also defines and promotes internationally recognized principles in such areas as independence of the judiciary, protection of victims, alternatives to imprisonment, treatment of prisoners, police use of force, mutual legal assistance and extradition. More than 100 countries have relied on its criminal justice standards and norms for the elaboration of national legislation and policies in matters of crime prevention and criminal justice, leading to a common foundation in the fight against international crime, respecting human rights.

CICP promotes the fundamental principles of maintenance of the rule of law through national, regional and interregional activities. The technical co-operation activities of the Centre focus particular attention on developing countries, and countries in transition.

Corruption is a complex social, political and economic phenomenon. The Global Programme against Corruption targets countries with vulnerable developing or transitional economies by promoting anti-corruption measures and helping to make public-sector actions more transparent.

The smuggling of migrants and the trafficking of human beings for prostitution and slave labour are two of the fastest growing global problems in recent years. Recent studies show the increased involvement of organized crime groups. The Global Programme against Trafficking in Human Beings will enable countries of origin, transit and destination to develop joint strategies and practical action against human trading.

Criminal groups have established international network to better carry out their activities both in licit and illicit markets by employing sophisticated technology and diverse modus operandi. The Global Program against Transnational Organized Crime maps the latest trends of organized criminal groups and highlights their potential worldwide danger so that preventive action can take place.

CICP promotes research and studies new end emerging forms of crime in cooperation with the United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI). The Centre maintains the Internet-based United Nations Crime and Justice Information Network (UNCJIN).

Slovakia is playing active role on the field of fighting against transnational organized crime and corruption. It means to be a party to the UN Convention against Transnational Organized Crime, signed on 14 December 2000, ratification is to be needed. Slovakia should sign the Protocols thereto this UN Convention, Protocol Trafficking in Persons and Protocol Smuggling of Migrants until 12 December 2002.

Slovak government has adopted Action Plan against Corruption on 20 November 2000. Slovakia has signed the documents of Council of Europe which have been elaborated in the Multidisciplinary Group on Corruption (GMC) – Agreement Establishing the Group of States against Corruption adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 1 May 1999, and the Criminal Law Convention on Corruption adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 4 November 1998 as well as Civil Law Convention on Corruption adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 9 September 1999. On the level of Council of Europe was established the Group of States against Corruption (GRECO), to which is Slovakia a member, as Belgium, Bulgaria, Cyprus, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Lithuania, Luxemburg, Poland, Romania, Slovenia, Spain and Sweden. On the level of OECD Slovakia is a party to of Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions adopted by the Organization for Economic Cooperation and Development on 21 November 1997, which was signed by Slovakia on 17 December 1997.

Transformation and fully implementation of these international legal instruments allow the Slovak Republic to raise its credibility by foreign investors and improve the living standards of ordinary people which is one of the necessary conditions to be part of the western European community.